

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף נג

שאלה: אמר ליה רבי זירא לאביי: בשאר המחוייבים בסקילה [המפורשים במשנה הבאה], שלא נכתב בהם במפורש בתורה שהם בסקילה, למדים שהם בסקילה מאוב וידעוני, בהיקש. האם נלמד מהמילים "מות יומתו" או שנלמד מהמילים "דמיהם במ".

תשובה: אמר ליה ב"דמיהם דמיהם במ" גמרי: שהגזירה שווה נלמדת מהמילים דמיהם במ. שאם נלמד מהמילים "מות יומתו" יהיו המילים "דמיהם דמיהם" מיותרים. ומבאר הגמ' שעכשיו שנלמד ההיקש מהמילים "דמיהם דמיהם" הטעם שנכתבו המילים "מות יומתו" ואין זה מיותר משום שנלמד מהם כמבואר בכרייתא שאע"פ שכתוב בפרשת רוצח "מות יומת המכה רוצח הוא". אם אינו יכול להורגו במיתה הכתובה בו, אפשר להורגו בכל מיתה שיצליח להורגו בה, ונלמד מהפס' "מות יומת המכה", ומשמע שהעיקר שיומת ואינו בדוקא להורגו במיתה הכתובה בו.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: בגמרא לעיל מבואר שרבי זירא הקשה לאביי מאלו תיבות מקישים את חייבי סקילה לאוב וידעוני, וענה לו אביי שהלימוד הוא מדמיהם במ. ומתוך דברי רבי זירא נראה שאם ההיקש היה מתיבות "מות יומת", היה קשה לו על כך. וכעת מנסה הגמרא לבאר מה הוקשה לו. ואין לומר שהיה קשה לו שאם כן מנין שאשת איש בחנק, כיון שכתוב "מות יומתו" והרי יש ללמוד מיתת אשת איש בהיקש מאוב וידעוני, שחיובם בסקילה, שהרי כיון שהתורה אמרה שחיוב ארוסה בסקילה משמע שאם היא נשואה אין חיובה בסקילה, ועל כן מיתתם בחנק.

ואלא מכה אביו ואמו קא קשיא ליה: ואין לומר שהיה קשה לר' זירא מדוע מכה אביו ואמו בחנק ולא נלמד מאוב וידעוני. משום שמכה אביו ואימו עכשיו נלמד מאשת איש שכתוב גם כן "מות יומתו" ומיתתם בחנק. אלא שקושייתו היתה כיצד שאר הנסקלים נלמדים מאוב וידעוני שמיתתם בסקילה, מדוע לא נלמד אותם

מאשת איש שמיתתם בחנק, ולהקל עליהם. ולכך אמר לו אביי שנלמד מהמילים "דמיהם במ".

משנה: אלו הן הנסקלין: המשנה מונה שמונה עשרה חייבי סקילה, א. הבא על אימו. ב. הבא על אשת אביו. ג. הבא על כלתו. ד. הבא על הזכר. ה. הבא על הבהמה. ו. האשה המביאה את הבהמה עליה. ז. המגדף, היינו מקלל. ח. העובד עבודה זרה. ט. המעביר מזרעו למולך. י. בעל אוב. יא. ידעוני. יב. המחלל את השבת. יג. המקלל אביו ואימו. יד. הבא על נערה המאורסה. טו. המסית. טז. המדיח. יז. המכשף. יח. בן סורר ומורה.

הבא על האם: אם בא על אימו כשהיא נשואה לאביו בשוגג, חייב עליה שתי חטאות, אחת משום אם, ואחת משום אשת אב. ורבי יהודה אומר שחייב רק משום איסור אימו בלבד. ואם בא על אשת אביו שאינה אמו, אם בא עליה בזמן שהיא נשואה לאביו חייב גם משום אשת אב, וגם משום אשת איש. ואשת אביו אסורה, אף לאחר מיתת אביו. ובין אם היא אשתו מן האירוסין ובין שנשאה. וכן הדין כשבא על כלתו בשוגג, שחייב גם משום כלתו, וגם משום אשת איש, וחייב משום כלתו אף לאחר שבנו נפטר. ובין אם בנו נשאה בין אם רק אירסה.

גמרא: תניא, רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו, אינו חייב אלא משום האם בלבד: במשנה הובאה מחלוקת בדין בא על אמו בשוגג, לדעת חכמים חייב שתי חטאות, משום אמו ומשום אשת אביו, ולדעת רבי יהודה אינו חייב אלא משום אמו. ועל זה מביאה הגמ' שכתוב בברייתא שאם אינה ראויה לאביו, ודיא שחייב רק משום אם בלבד. ומכררת מהו המקרה שאין אימו ראויה לאביו, אין לומר שהיא מחייבי כריתות או חייבי מיתות בית דין, שכיון שלא תפסו בה קידושין אינה נחשבת לאשת אביו, וחייב רק משום אימו. שהרי על זה חכמים לא יחלקו לומר שחייב שתיים, שהרי אינה אשת אביו. אלא מדובר בברייתא שאימו אסורה על אביו בלאו, ורבי יהודה סבר כרבי עקיבא שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין.

קושיא: מתיב רב אושעיא איסור מצוה ואיסור קדושה, חולצות ולא מתייבמות: רב אושעיא מקשה שמצינו בברייתא שאיסור מצוה וקדושה הדין שחולצות ולא מתייבמות, ואיסור מצוה היינו שניות לעריות שאסורות מדברי סופרים, ונקרא כן משום שיש מצוה לשמוע בקול דברי חכמים. ואיסור קדושה היינו אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ונקרא כן משום שכתוב "קדושים יהיו". ואמנם יש ברייתא שרבי יהודה מחליף בין מהו איסור מצוה ומהו איסור קדושה, אבל עכ"פ

הוא מודה שצריכה חליצה, ועל כרחך שהוא סובר שקידושין תופסים אף בחייבי לאוין, ומדוע אם כן הוא סובר במשנה שכשאימו חייבי לאוין אינה נחשבת לאשת אביו.

תירוץ: לדבריו **זתנא קמא קאמר, וליה לא סבירא ליה:** כאמת דעת רבי יהודה שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, וזוהי אשה שאינה ראויה לאביו, ומה שהפך את השיטות מהי איסור חמצוה ומהי איסור קדושה, לא אמר שאלמנה לכהן גדול חולצת, אלא הוא רק אמר כן לדברי תנא קמא.

כי אתא רבי יצחק, תני כדתנן: רבי יצחק ביאר שהטעם של רבי יהודה שאמר במשנה שהבא על אימו חייב רק משום איסור אמו בלבד. משום שלמד כן שכיון שכתוב בפס' "ערות אביך וערות אמך לא תגלה, אמך היא לא תגלה ערותה". שכיון שהתורה חזרה לומר "אמך היא", משמע, שהבא על אימו אפילו שהיא גם אשת אביו חייב רק משום אימו.

קושיא: **אלא מעתה "ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא":** שכיון שכתוב בפס' אחרי כן "ערות אביך היא" משמע להיפך שבאשת אב, אף על פי שהיא גם אמו, מכל מקום משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אמו. ולומר מחמת כך שהבא על אימו שהיא אשת אביו יהא פטור כיון שיש מיעוט שלא חייב מדין אימו ויש מיעוט שלא חייב משום אשת אביו, ודאי שלא שייך שיהא חייב על אימו, וכשהיא אשת אביו יהא פטור. וכן אם בא על אשת אביו שאינה אמו יהא חייב וכשהיא אימו יהא פטור.

קושיא נוספת: **ותו לרבנן נמי הכתיב "אמך היא":** והרי גם לרבנן קשה מדוע שלא נמעט מהפס' "אימך היא" שנחייב רק משום אימו.

תירוץ: **אלא ההוא מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב אידי:** שהטעם שכתוב אימך היא הוא לדרשת רב שישא בריה דרב אידי, שאמר שהמקור שהבא על אימו שאינה אשת אביו, וכגון שנתגרשה מאביו, שחייב עליה סקילה, נלמד מהפס' "אמך היא", שעשאה הכתוב לאמו שאינה אשת אביו, כאמו שהיא אשת אביו. והיינו בין לרבנן בין לרבי יהודה. וכיוון שכך, חוזרת קושיית הגמרא, מנין למד רבי יהודה שהבא על אמו בשוגג חייב רק משום אמו ולא משום אשת אביו.

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא: שהטעם של רבי יהודה שחייב רק חטאת אחת משום שכיון שכתוב בפס' באיסור ערות אימך "לא תגלה ערותה", משמע

שרק משום ערוה אחת יש לחייבו, ואין לחייבו משום שתי ערות, ולכן סבר רבי יהודה שאם בא בשוגג על אמו חייב רק על איסור אחד. ומסתבר לרבי יהודה שהאיסור שהוא עובר עליו הוא ערוות אמו ולא ערוות אשת אביו, כיון שבתחילה ?? היא אמו ורק אחר כך אשת אביו.

שאלה: אלא מעתה "ערוות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה" הכי נמי: האם נאמר גם כשבא על כלתו שאינו עובר רק באיסור אחד, משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות. והרי שנינו בפירוש שהבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש, בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו. ובזה רבי יהודה לא נחלק.

תשובה: אלא, כיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי נינהו, כתיב "ערוותה": היינו שאפילו שעובר על שני איסורים כיון שהוא ע"י מעשה ביאה אחד, כתוב בלשון יחיד "ערוותה". וכן הדין גם באשת אביו שהיא אימו כתוב "ערוותה" כיון שהוא מעשה ביאה אחד.

אלא אמר רבא: רבא מבאר שבאמת מקורו של רבי יהודה הוא ממה שכתוב "ערוות אמך" שעובר רק משום אימו, ואף שכתוב אחרי כן "ערוות אשת אביך לא תגלה, ערוות אביך היא" אין לדייק מזה שעובר רק על אשת אב אלא שהפסוק אשת אביך היא נצרך ללמד שאשת אביו אסורה גם לאחר מיתת האב. ולכן אי אפשר למעט מפסוק זה שאם אשת אביו היא גם אמו, עובר רק משום אשת אביו. ומתיבת "אמך היא" משמע שגם כשאימו היא אשת אביו, בכל זאת משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אביו.